

הלכות שבת סימן שבה

ביאורים ומזכרים

משום שהתורה ציונה בחיוב ודאי להציל נפשות גם אם אין בזה אלא ספק פיקוח נפש, ויש בזה קיום רצון ה' שלא יבואו אנשים לידי ספק סכנה.

[משנ"ב ס"ק יח]

ואפילו שלא על גב היד והרגל.

(23) היינו שאינה כמכה שעל גב היד או הרגל שכתב השו"ע לעיל (סי') שמחללים עליה את השבת, ובביאור 'גב היד' ו'גב הרגל', כתב הערוך השלחן (סכ"ה) שהם המקומות שאחורי אצבעות היד והרגל בצד הצפרנים, והקצות השלחן (סי') קלו בדה"ש ס"ק א) כתב, שגב האצבעות אינו בכלל גב היד, וביאר הגרש"ז אויערבך (נשמת אברהם ח"א ס"ק ב), שיתכן שאף הערוך השלחן מודה שגב האצבעות אינו בכלל גב היד, ולא בא לומר אלא שאין כל אורך היד והרגל נחשבים כגב היד והרגל.

ובגדר מכה שעל גב היד או גב הרגל, דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני ח"ד פ"ט ס"ק יא) דהיינו כל דבר משונה על גב היד והרגל שיש לחוש בו לסכנה, וכגון נפחות או כאבים חזקים, וכן חתך עמוק או עצם זר שנכנס לגב היד, אך סוג חבורה שאפילו בחול אין ממהרים לטפל בה, ודאי שאין מחללים עליה את השבת, אפילו אם נמצאת היא על גב היד או הרגל.

[משנ"ב ס"ק יט]

חם ב'יתר'.

(24) וכל זה, כתב בשו"ת אגרות משה (ארי"ח ח"א סי' קכט) הוא דוקא בחום הנגרם מצינו בעלמא, או שבא מאמר חיצוני כגון מידה או מחרגל, וכן חום הבא מחולי בחוטם או בצוואר, אבל חום הנגרם ממחלה שבאברים הפנימיים, כגון הריאות וכדו', הרי הוא כמכה של חלל, ומחללים עליו את השבת אפילו אם אינו אלא חום מועט, ובשיעורו של חום זה, כתב בשו"ת אגרות משה (שם) שכיון שמחללים שבת אף על ספק סכנה, יש לחלל את השבת אף אם אינו אלא בשיעור של מאה תשנים מעלות פרנהייט [שחן 38.9 מעלות צלזיוס], ואם החולה חושש, יש לחלל את השבת גם בקרוב למאה ואחד מעלות פרנהייט [שחן 38.3 מעלות צלזיוס], שאף אם אין זו מכה של חלל, מ"מ אם החולה אומר שצריך לחלל עליו את השבת שומעים לו.

ובשו"ת שבט הלוי (ח"ג סי' לו) כתב, שבחום של יותר מארבעים מעלות ודאי יש לחוש לסכנה, והוסיף (ח"ח סי' סו), שמי שיש לו קצת חום אלא שמלווה בשיעור וכדו', דינו כחולה שאין בו סכנה ומותר לו לקחת תרופות, ודעת הגרש"ז אויערבך (שש"כ פלי"ב סי"א אות א), שכל עוד לא הוברר שהחום נובע מסיבה שאינה מסכנת את החולה, הרי הוא בכלל חולה שיש בו סכנה, ודעת הגר"נ קרליץ (חוט שני ח"ד פ"ט ס"ק טו) שאם אין החום יורד על ידי תרופות המיועדות להורדת החום, הרי הוא בכלל חולה שיש בו סכנה.

[משנ"ב ס"ק כא]

דסכנתא הוא.

(25) ובגדר 'אחזו דם', דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני ח"ד פ"ט ס"ק טו) שזה מה שקרוי בזמנינו 'לחץ דם' [גבה או נמנן], ויש אופנים ששייך בו פיקוח נפש.

ולענין מכה שנצטר בה דם, כתב לקמן (סי' תצ"ו ס"ק ח) בשם האיסור והיתר שאין זה נחשב כחולי פנימי, וכיון שאין היא גורמת צער גדול כל כך ויכול החולה להמתין עד למחרת בלא סכנה, אסור להקין לו דם כלל, אפילו ביו"ט שני, ואפילו על ידי נכרי.

[מה"ל ד"ה כל]

ואין משהין לה שום דבר תועלת לגמר רפואת החולה.

(18) ובביאור הדבר כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ח סי' עא), שכיון שהרפואה היא גמר הרפואה, וידוע שהתועלת ברפואה היא כשגומרים את דרכי הרפואה עד הסוף, מותר לעשות כן אף כשאין סכנה במניעת הרפואה, ובפרט כשבלא טיפול זה עלול החולה לחזור למחלתו.

[משנ"ב ס"ק טז]

שלא יתקצר החלי יתרה' (וכו'), שפסקתין צד הלילה במוצאי שבת.

(19) והנמצא במצב שאם לא יקח תרופה יחלה באופן שיהיה מותר להתעסק ברפואתו בשבת, כתב הגרש"ז אויערבך (שו"ת מנחת שלמה ח"ב סי' לד אות לו) שאין צריך להמתין עד שיחלה, ומותר לו לקחת תרופה בשבת כדי למנוע את המחלה מלבוא, וכן דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני ח"ד פ"ט ס"ק כח), ובאופן שהוא רק ספק אם יחלה, כתב הגרש"ז אויערבך (שם) שאסור לו לקחת תרופה, ומאידך הגר"נ קרליץ (שם) צידד שמוותר, ולענין מי שחולה ב'אסטמא' ואם יתאמץ וילך לבית הכנסת יצטרך לקחת תרופות, כתב בשו"ת אגרות משה (יר"ד ח"ד סי' יג אות ב) שאין לאסור עליו ללכת, שכיון שאין ודאי שיפול למשכב מחמת זה, והרי הוא חייב ללכת לשמוע קריאת התורה, ילך, ואם יצטרך יטול את התרופות.

וחולה שיש בו כבר סכנה ובודאי שיצטרך לעשות לרפואתו מלאכות במשך יום השבת, הורה הגר"נ קרליץ (חוט שני שם פ"ד ס"ק ב) שאף שעדיין לא הגיע הזמן של עשיית מלאכות אלו, דינו כבר כחולה שיש בו סכנה, ומחללים עליו עכשיו את השבת, ובאופן שבעת אין סכנה לחולה אבל בהמשך השבת הוא עתיד לבוא לידי סכנה, כתב בשו"ת אגרות משה (ארי"ח ח"ג סי' סט) שאם יהיה אפשר להצילו לאחר שיבוא לכלל סכנה, מותר כעת לסמוך על הנס שלא תבוא הסכנה, ואין לחלל כעת את השבת, אך אם כשיבוא לידי סכנה לא יהיה אפשר להצילו, אין לסמוך על הנס, ויש לחלל כבר כעת את השבת להצלתו.

(20) ובטעם הדבר שיש להמתין עד מוצאי שבת, כתב הגרש"ז אויערבך (שו"ת מנחת שלמה ח"ב סי' סט אות א) שכשם שאין מאכילים את החולה דבר האסור אם אפשר להאכילו דבר היתר, אף על פי שיצטרך להמתין קצת, שכיון שאין סכנה בהמתנתו אין הוא נחשב כמסוכן לגבי האיסור, כך יש להמתין עם החולה למוצאי שבת, כיון שאין שום סכנה בדבר.

ולגבי מי שחולה במחלה מסוכנת שצריך לרפואתה ניתוח דחוף, אלא שגם בחול דוחים ניתוח כזה בכמה ימים מהמת ניתוחים דחופים יותר, דעת הגרש"ז אויערבך (שולחן שלמה ס"ק ט) שחייבים לנתחו בשבת ואסור להמתין.

[משנ"ב ס"ק יז]

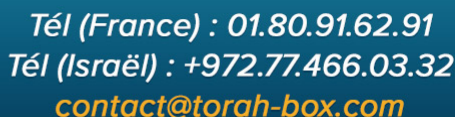
קפ"ק ספנת נפשות' (וכו'), שפא יקבד עליו החלי יתקצר.

(21) ובטעם הדבר שמחללים שבת על ספק סכנה, ואין סומכים על הכתוב (תהלים קטו ו): "שומר פתאים ה'", כתב הקובץ שיעורים (כתובות אות קלו) שאין כתוב זה עוסק אלא בסכנה שאדם אינו יכול להישמר ממנה, אולם סכנה שביר האדם להישמר ממנה, אם לא יעשה כן לא ישמר מהשמים.

וספק סכנה שאינה קיימת בהווה, אלא רק עתידה לקרות, כתב החוריא (אהלות סי' כב ס"ק לב) שאינה בכלל ספק פיקוח נפש.

(22) ובגדר היתר זה, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ג סי' לו) שספק פיקוח נפש דוחה שבת בתורת ודאי, ולא בתורת ספק בלבד,

הלכות שבת סימן שבת

328 באר הגולה

ואפילו ביום הראשון: ט' החדש (כב) בעינו או בעינו בו ציר, או שהיה שוהתות ממנו
דמעות מחמת הבאב, או שהיה שותת דם, או שהיה בו (כג) ריח ותחלת אוקלא (פרוש), (כד) תחלת
חלי, מחללין עליו את השבת: י' קבל חלי (כה) שהרופאים אומרים שהוא סכנה, אף-על-פי שהוא
על הפשר מפחין, מחללין עליו את השבת. *ואם רופא אחד אומר צריך *ורופא אחד אומר אינו
צריך, (כו) מחללין. *וינוש מי שאומר (ז) (כז) שאין צריך ממנה, (כח) דכל בגי-אדם חשובים
ממנה קצת, וספק נפשות להקל: הגה ויש אומרים (כט) דוקא ישראלים, (ל) אבל סתם אינם יהודים שאין
רופאין לא מחזקין אותם כקראים (אסור ודחת הארץ). מי שרופאים לאנסו שיעבר עברה גדולה, (לא) אין מחללין
עליו השבת כדי להצילו (עין לעיל סימן שו) (ב"י בשם הרשב"א): י"א שחלה שניש בו סכנה, שאמדהו
ביום שבת שצריך לעשות לו רפואה ידועה שיש בה מלאכת חלול שבת שמונה ימים, (לב) אין
אומרים נמתינ עד הלילה ונמצא שלא נחלל עליו אלא שבת אחת, אלא יעשו מיד אף-על-פי
שמחללין עליו שתי שבתות. ולכבות הבר בשביל שישן, עין לעיל סימן רעח: י"ב בפשטחלין שבת
על חולה שיש בו סכנה, משתדלין (לג) שלא לעשות על-ידי אינם יהודים וקטנים ונשים, (לד) אלא
על-ידי ישראל גדולים *וכני דעת: הגה ויש אומרים דאם אפשר לעשות בלא דחוי (לה) ובלא אחור על-ידי
שנוי, עושה על-ידי שנוי, ואם אפשר לעשות (לו) על-ידי אינו יהודי בלא אחור כלל, עושין על-ידי אינו יהודי (א"י
יש"ג"מ בשם ראב"ן), (ס) (לז) וכן נוהגים, אבל במקום דיש להש שיתעצל האינו יהודי, אין לעשות על-ידי אינו יהודי (תוס')

באר היטב

מאחורי, והיה קמיע ממנה, ונשלם הזמן בשבת, יכול לרפא ביום דהנה
הוא ברמלית, שבות יעקב ח"ב סימן כ"ב ע"ש: (ז) שאין צריך, ועכ"פ צריך

באר הלכה

(הגר"א בחידושיה): * ואם רופא אחד, והקדימו פנה אחרים נהמ"א בשם
הב"ח וא"ח, ע"ש [דקדקו דוקא אם שניהם שוים, אבל אם אחד מהם מפלג בהכמה
שומעין לדבריו בין להקל בין להחמיר, דכיון דבמקום שוים הם אזלינן בתר רוב
המקדמים]: * ורופא אחד אומר אינו צריך, עין במשנה ברורה שפסקו בשם
הרמב"ם חלק טו, שאם חלה אומר צריך אני לתרופה פלונית ורופא אומר
אין צריך שומעין לחולה, כמו דאמרנו לענין תענית יום הכפורים. ולענין דעת
אין הדברים אמורים אלא כשאומר מרגיש אני חלשא באבר פלוני על-ידי נפשו לי
תרופה פלונית שמועלת לחלי אבר זה, ובזה ודאי שומעין לו, דלכ יודע מרת
נפשו שיקא בכל מלי, ואפילו רופא אומר שאין צריך שום תרופה אין שומעין לו,
אבל אם המחלה ידועה ונחילה אומר שתתפרה זו מועלת למחלה זו ותרופא אומר
שאינו מועיל, כזה אין סברא לשמע לחולה לחלל שבת בהם⁽⁴³⁾ ונמפל מקום אפשר
לומר, דהיכי דאומר החולה ידוע לו ששכח נפשו להתרפא מן המחלה זו כשפוטל
רפואה זו אפשר ששומעין לו, דגם כזה שכות קצת לומר דאדם בקי בגופו יודע
ממנה רופאים, אם לא דאיכא חשש שמא תשרף דעתו עליו אם רפא שאינם
עושים כדבריו. וקא דאמרנו גבי חנה דער שבעה מחללין קשאמנה צריכה, ומבאר
בחדושי הרשב"א דאפילו רופא אומר אינה צריכה שומעין לה, מיר גס"כ באפ"ן זה,
שהיא אומרת שצריכה חמין לשמות או לרחיצה, שמשפשת חלשא באברין וכו', וזה
ורפא אומר שלמי חוץ גופה איש צריכה, על-כן אין שומעין לדבריו, דלכ יודע
וכי, אבל כשהיא מחללת לאתה תרופה תועיל אין סברא לשמע לה נציץ בשלטי
הגבורים פרק פסוקין דיה השאלות ודוק, וכן משמע בתשובת הרשב"א חלק ד
סימן רפד כדבריו: * ויש מי שאומר שאין צריך ממנה, דין זה חובא בשור
כלם קריי. והנה מביאים משמע דלא סבירא לה פן, דנה לשנוי בפסק בזה מהלכות
שבת: לפיכך חולה שיש בו סכנה עושין יכו' על-פי רפא אפ"ן של איתו מקום, וכן
בר"י שלמי יומא לענין מאכילין אותו על-פי בקיאתו. משמע גס"כ לכאורה דלא
סבירא לה פן, עין שם, אך משום דהוא סכנה נפשות חשש המכח לדעה זו, כמו
שסמך בעצמו. ועל-כן נראה דאם אפשר לעשות על-ידי אינו יהודי יעשה על-ידי
אינו יהודי, וכלא סבי לש דעות דאף אם רופא ממנה צוה לחלל והוא יכול
לעשות על-ידי אינו יהודי דמעתה על-ידי אינו יהודי, וכדלפון בסעיף יב:

השעם כתב הרא"ש, משום דזמנין דליתגיהו, ואפי' גס"כ לא יהודי בתגיהו, ומחוי פן יבוא לידי סכנה, וטעם זה שיש גבי קטנים ואינם יהודים,
ואצל נשים איכא טעם אחר: שמא יאמרו שלא נתן שבת לדחות אף בפסוק נפש וילך מוסרין אותה להם, ויהפך בדרך ומחוי פן יבוא לידי סכנה,
א' שמא יקלו הנשים בדרך ויבואו לחלל שבת במקום אחר [רמב"ם]: (לד) אלא על-ידי וכו'. וכשיש שם פטעקד זה חקמים, מצוה לכתחלה
לעשות חלול זה על ידיהם⁽³⁶⁾ [ר"מ בפי' המשנה פ' מפני וריא"ו ותשב"ח ח"א סימן נח]. ונע, דכל סעיף זה מדי שפסל עומדים באותו מקום, אבל
א' ליכא שם אנשים ויש נשים שם, בנדיא אין להם להמתין והם זריות ונשכרות [תשב"ח וריא"ז]: (לה) וכלא אחור על-ידי שני. דכל פסה
דנוכל לעשות בהתר לא שכן התנא ונעשה באסור⁽³⁷⁾. ונראה דהוא הדין אם על-ידי שנוי מתאחר הדבר מעט, רק דאין החלי כהול, נמי מתאחרים
מעט⁽³⁸⁾ כדי לעשות על-ידי שנוי⁽³⁹⁾, דאנו אלא אסור דרב⁽⁴⁰⁾: (לו) על-ידי אינו יהודי. והוא הדין על-ידי קטנים⁽⁴¹⁾: (לז) וכן נוהגים. ויש"ז כתב

שער הציון

(י) מאיר ביצה כ"ב: (ז) רש"י: (טו) אסור ודחת:

הלכות שבת סימן שבה

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק כב]

ד'שורק'י דעינא בלבא חליא ואיבא סכנת נפשה⁽²⁶⁾.

(26) ודלקת עיניים חזקה, דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני ח"ד פ"ט ס"ק טז) שיש בה חשש פיקוח נפש ומחללים עליה את השבת, אולם כשהדלקת אינה חזקה אין להתיר לחולה בה אלא נטילת תרופות. דבר שיש בו רק סכנת עיוורון, ואין בו מחלה כלל, כתב בשו"ת שבת הלוי (ח"ח סי' עג אות יא) שאין לחלל עליו את השבת על ידי ישראל במלאכה דאורייתא.

[משנ"ב ס"ק כג]

בגמרא משמע דהוא הדין קידקא⁽²⁷⁾.

(27) ובביאור 'ירא', כתב השו"ע הרב (ס"ט) שהוא ירר שמגלד תמיד, וקידקא, הוא כאב שורף וקדח.

[משנ"ב ס"ק כד]

ליבא סכנתא עליידי סימנים הללו⁽²⁸⁾.

(28) וכן מי שעניו נטפות דמעות מחמת אלרגיה, כתב בשו"ת שבת הלוי (ח"ח סי' טו) שאין סכנה בדבר, ואינו אלא בגרר מצטער.

[משנ"ב ס"ק כה]

שומעין לחללה⁽²⁹⁾ וכו', גזי שומעין לרופא⁽³⁰⁾.

(29) ואפילו אם אין החולה אומר בודאות שיסתכן, אלא רק חשש שמו יכבד עליו החולי ויסתכן, כתב לעיל (ס"ק יז) ששומעים לו, ומחללים עליו את השבת. וכן לענין חולה שאומר שצריך לאכול ביום הכפורים, ואילו הרופא אומר שאינו צריך, כתב לקמן (סי' תריח ס"ק ה) שגם כשאומר החולה שאם לא יאכל יתכן שיכבד עליו החולי, שומעים לו. ומה שנאמן החולה על עצמו לומר שהוא צריך לרפואה, דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני ח"ד פ"ט ס"ק י) שאין הדברים אמורים אלא בחולה שידע שהיום שבת, ומבין את מצבו, ואף על פי כן מבקש שיחללו עליו את השבת.

וחולה שנחלש מאוד עד שנראה לרוב בני אדם כמסוכן, כתב הרמ"א לקמן (סי' תריח ס"ו) שהרי זה בכלל פיקוח נפש, וכתב המשנ"ב שם (ס"ק טז) שאף אם אין הרופאים אומרים כך, הדין כן, שבספק פיקוח נפש יש להקל.

(30) אמנם לגבי חולה שאומר שהוא צריך לאכול ביום הכפורים, כתב לקמן (סי' תריח ס"ק ד) בשם המג"א שאפילו אם הרופאים אומרים שהמאכל יזיק לו, יש לשמוע לחולה. וביאור המחצה"ש הלכתי שרר והגהות רע"א (שם) שיש לחלק בין דבר מאכל לתרופה, שלגבי הצורך לאכול בקי החולה יותר מהרופא, כי לב יודע מרת נפשו, אבל בנוגע לתועלת התרופה, הרופא יודע יותר מהחולה.

ואף כשהרופא בקי בטיב המחלה, כתב בשו"ת שבת הלוי (ח"ח סי' ער וח"א סי' קסד) ששומעים לחולה, כי גם הרופא מודה שהאכילה תשקט את הסכנה המיידית שבאה מחמת חולשתו, אלא שחושש שהאכילה תזיק לו לאחר זמן, ומניחים את החשש לנוק עתידי מפני סכנה מיידית ודאית [וכ"כ המחצה"ש (ס"ק ו) לחלק בין מאכל לתרופה]. ושלא כמו שכתב הערוך השלחן (שם ס"ו) שגם לענין אכילה שומעים לחולה, רק במחלות שהרופאים בעצמם אינם יודעים דבר בדבר, אלא רק משערים ברעתם [כגון חולה הסובל מכאבים בלב או בבטן וכדו']. אבל חולה שהרופאים יודעים בבירור טיב המחלה, לא מאכילים אותו בניגוד לדעת הרופא. אכן, הוסיף בשו"ת שבת הלוי (שם), שבכמה סוגי מחלות ובפרט בחולים מסוימים לאחר ניתוח, שאז האכילה היא סכנת מוות ממשית לחולה, וראי שלא מאכילים אותו בניגוד לדעת הרופא, וכ"כ התהלה לדוד (שם ס"ק יא).

[משנ"ב ס"ק כז]

שאין צריך ממהרה⁽³¹⁾.

(31) וחברותיה של יולדת, שאומרת שצריך לחלל שבת עבודה, כתב

לקמן (סי' של ס"ק יב) שמאמינים להן, משום שהן בקיאות בדבר.

[משנ"ב ס"ק כט]

ואמר לחללו, ודאי סימנך על המסמכת⁽³²⁾.

(32) ולגבי רופא החשוד לעבור על דברי תורה ולחלל שבת וגם אינו מתענה, שאומר לחולה שיאכל ביום הכיפורים, כתב בביה"ל לקמן (סי' תריח ס"א ד"ה חולה) שצ"ע אם ניתן לסמוך עליו, ומסיק שהכל לפי ראות עיני המורה, וביאר הגר"ש אלישיב (תורת היולדת פ"ג ס"א), שאף על פי שלכתחילה יש להתייעץ עם רופא שומר תורה, מ"מ בדיעבד אם לא התייעצו עם רופא כזה, אי אפשר להתעלם מדבריו של הרופא שאינו שומר תורה, וכן דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני ח"ד פ"ט ס"ק יח) שרופא מוסמך שאינו שומר שבת, נאמן לכל הפחות להחשיב את הענין כספק פיקוח נפש. אמנם, לגבי מה שאמר שכל ישראל נחשבים מומחים, הורה (שם) שמחלל שבת נחשב כנכרי, וראה מה שכתבנו עוד בביה"ל לקמן (סי' תריח ס"א ד"ה חולה).

[משנ"ב ס"ק לא]

חטא בפשיל שניפה תכרך⁽³³⁾ וכו', דצריך לחלל כדי שלא יבוא לזה⁽³⁴⁾.
(33) ולעבור על איסור שאין בו מלאכה גמורה, כגון איסור תחומין של י"ב מילין, כדי שלא יעבור חבירו עבירה גדולה, כתב בשו"ע לעיל (סי' שו ס"ק ג) שהפס"מ הסתפק שמו מותר לעשות כן כיון שאינו אלא איסור לאו, וכשבאו אנשים ולקחו בת ישראל כדי להרציאה מכלל ישראל, כתב השר"ע שם (ס"ד) שמוחר לצאת מחוץ לתחום כדי להצילה, וכתב המשנ"ב שם (ס"ק נז) שהוא הדין לשאר חילולי שבת שמוותר לעשות כדי להצילה, ואם היא פשעה בכך, כתב (שם) שאסור לחלל שבת עבור הצלתה, אבל אם אינו צריך לעבור לשם כך אלא על איסור דרבנן, כתב שם שיש להקל.

(34) ומה שכתב בלשון 'אפשר', אף שספק פיקוח נפש הוא, ביאר הגר"צ לוינסקי (חתנו של בעל המשנ"ב, הובא בספר אבני שיש סי' ז) שזיך שעל פי דין חייב אדם למסור את נפשו על ג' עבירות אלו, יש להסתפק שמו באופן זה לא הקפידה התורה על איבוד נפש, ולא הותר לחלל שבת עבור זה, וכעין זה ביאר בשו"ת אגרות משה (ייד ח"ג סי' צ).

[משנ"ב ס"ק לב]

מה שאין כן הקא⁽³⁵⁾.

(35) ובטעם הדבר שאין צריך להמתין עד לאחר השבת, ביאר הגר"נ קרליץ (חוט שני ח"ד פ"ט ס"ק יט) שהותר לחלל שבת כדי לקצר את הזמן של סכנת הנפשות, גם כשברור שלא יצא כעת מהסכנה, ואף אם אין לו סכנה מיידית.

ותרופות שיש לקחתן מספר ימים רצופים ושבת ביניהם, ואם לא יקח אותן בשבת יבוא לידי סכנה, כתב השו"ע לעיל (סי' שכא ס"ה) שמוחר לקחתן בשבת. וכתב הגר"ש אלישיב (קרבן תשובות ח"א סי' מ אות ב) שכל זה בתרופות שלקחתן כרוכה בעשיית מלאכות אסורות, ולכן הותרו זאת רק במקום סכנה, אך תרופות מוכנות שאין בלקחתן אלא משום גזירת שחיטת סמנים, יש להתיר לקחתן גם בלא סכנה. וכן דעת הגר"ש אויערבך (ששיכ פל"ד הע' עו ובח"ג שם) שמי שהתחיל לקחת תרופה והתפסקה תגרום לו נזק, או שלא יתרפא אם יקנה פחות משמונה ימים, מותר לקחתה גם בשבת, וכן כתב האמרי יוסף (מועד ס"ק צז) בשם החזו"א.

ותרופה שאין צורך לקחתה ברציפות, אלא שבזמן שלוקחה היא מועילה, הורה הגר"נ קרליץ (שם) שלכולי עלמא אין היתר לקחתה בשבת מחמת שהתחיל לקחתה קודם השבת. ואיש אי אשה שצריכים לקחת כדורים בשביל קיום מצות פריה ורביה, וכן כלה הלוקחת כדורים סמוך להתונה, שהתועלת הבאה מלקחת הכדורים היא רק כשלוקחים אותם ברציפות, דעת הגר"נ קרליץ (שם) שמוחר לקחתם גם בשבת.

המשך במילואים עמוד 61

הלכות שבת סימן שבה

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק לז]

את המרק שהתבשל עמו, אלא שיש במרק ציר ושומן מחבשר בשיעור שיהיה באכילתו מהמרק, כזית מהם ביכוד אכילת פרס, כתב החזו"א (יו"ד סי' טז ס"ק ה) שמוחר לשחוט לו בהמה כדי שלא להאכילו את המרק, אך אם אין במרק ציר ושומן בשיעור שיבא לאכול כזית ביכוד אכילת פרס, ואיסורו הוא רק משום טעם כעיקר, שלדעת הרבה ראשונים אינו אסור אלא מדרבנן, כתב שם שאין הדין מוכרע, והמיקל לשחוט לא הפסיד, ומאידך הגר"ח סאלאוויצ'יק (הובא באפיקי ים ח"ב סי' לב) אמר שבמקרה כזה אין לשחוט בשבת אלא יתנו לחולה מרק של איסור, וראה מה שכתב שם עוד בזה.

51) ואם אין גבילה לפנינו, כתב החזו"א (אוי"ח סי' נט ס"ק ב) שאין לומר לנכרי לנחור בהמה עבור הקטן, אלא ישחטנו לו הישראל, ואף לדעת הרמ"א לעיל (סי"ב) שכשאפשר ערשים על ידי נכרי, מ"מ כיון שאין איסור לעשות מלאכה זו על ידי ישראל, עדיף לעשותה על ידי ישראל שלא להאכיל את החולה איסור.

ולענין תינוק או שוטה שאינם יכולים לאכול בעצמם, ואם לא יאכילם איסור יצטרך להביא להם אוכל דרך רה"ר, דעת הגר"ש איערבך (ששי"ב פ"מ הע' גב) שיתכן שעדיף להביא להם את האוכל על ידי שינוי מאשר להאכילם איסור בידיהם.

[משנ"ב שם]

המקל בחולה שיש בו סכנה להחמיר אין למחות בידו⁵².
52) וכשיש צורך לבשל לחולה שיש בו סכנה האם עדיף לבשל במיקרוגל, ראה מה שכתבנו לעיל (סי' שיש ס"ק ב).

[משנ"ב ס"ק מ]

שקל אחר חשב שהוא יקדים⁵³.

53) ואם קראו לאחר שישע להציל נפש, והקדימוהו אחרים וכבר אין צורך שיבוא, ורוצים להודיע לו שלא יבוא, כתב בשו"ת שבת הלוי (ח"ה סי' קצג ס"ק ב) שכיון שאין הוא עושה שום איסור בנסיעתו, אסור לעבור אפילו על איסור דרבנן כדי להודיע לו שלא יבוא, וכן דעת הגר"ש איערבך (נשמת אברהם ח"א סי' שלח ס"ק א), והוסיף שאם נמצא נכרי במקום, מוטב לומר לו שודיע למציל שלא יבוא.

[משנ"ב ס"ק מב]

אפילו תבי כולם פטורים מתשואת⁵⁴.

54) ואף שהתברר שטעו, ביאר הגר"ש איערבך (ששי"ב פ"ב הע' יט) שמ"מ אינם נחשבים כטועים בדבר מצוה שלא קיימו את המצוה, שכיון שדרשו (יומא פה, ב): "וחי בהם, ולא שימות בהם", מסתבר שכל מה שעושים כשביל ספק פיקוח נפש, נחשב כמעשה מצוה.

[משנ"ב ס"ק מח]

דורבוי בשעורא⁵⁵ שלא לצורך אסור⁵⁶.

55) ובטעם הדבר שנחשבת הקצירה כמלאכה אחת שריבה בשיעוריה, ולא כמלאכת קצירה בכל פרי ופרי, ביאר הגר"ש קרליץ (חוט שני ח"א קונטרס מלאכת מחשבת סי' יב) שמלאכת קצירה היא הפסקת היניקה מהארץ, וכיון שלא עשה אלא הפסקה אחת אין זה אלא יריבו בשיעוריה, אף על פי שהועילה קצירה זו לכמה פירות, ולענין מלאכה שאינה תלויה בשיעור, כגון גטילת נשמה וכו', כתב האור שמח (פרי"ח מהל' שבת ה"א) שאף השוחט בהמה גדולה כשדי לו בעוף קטן אינו עובר על יריבו בשיעוריה, אכן, לדעת המנחת חינוך (סוף קונטרס מוסר השבת) יש בשחיטה משום יריבו בשיעוריה.

56) והמשל לחולה בשבת והוסיף חתיכות בשר בקצירה קודם שנתנה על האש, כתב לעיל (סי' שיש ס"ק יג) שיש אומרים שאיסורו מהתורה, ויש אומרים שאין איסורו אלא מדרבנן, וציון המשך בעמוד הבא

הישקאל יקרו בדרך יחזקאל⁴⁴ וכו', כל הקריזי קרי זה משפחה⁴⁵.

44) ובטעמו של חט"ו ביאר הגר"ש איערבך (שולחן שלמה ס"ק טז אות ג), שכיון שהרגילות היא שישאל גדול מודר יותר מנכרי, יתכן שהרואה שעושים על ידי נכרי יטעה לחשוב שאין חייבים כל כך להזהר גם במקום שצריך זירז, ויבוא לידי סכנה.

ורפואה או טיפול שיש לתת לחולה בזמן קבוע בכל יום ולא שייך בהם בהילות כגון זריקה שניתנת בכל יום בזמן מסוים, דעת הגר"ש קרליץ (חוט שני ח"ד פ"ט ס"ק כא) שאף לדעת חט"ו יש לעשותן על ידי נכרי, שכל דברי חט"ו לא נאמרו אלא ברפואה שיש בה בהילות כגון שהחולה שיש בו סכנה מוטל לפניו ויש לעשות לו טיפול דחוף להצלתו. וכן פועלות שאינן חלק מהטיפול הישיר בחולה, כגון כתיבת ממצאי המחלה או כיבוי הנר כדי שחולה שיש בו סכנה יוכל לישון, דעת הגר"ש איערבך (נשמת אברהם ח"ה ס"ק א) והגר"ש קרליץ (שם ס"ק ב) שצריך להשתדל לעשותן על ידי נכרי.

ולענין הדלקת מנורה לחולה שיש בו סכנה, כתב להלן (ס"ק סב) שאם אפשר על ידי אינו יהודי, יעשה על ידי אינו יהודי.

ולמעשה, כתב בשו"ת אגרות משה (אוי"ח ח"ה סי' כח) שנכון לדינא לעשות כדעת חט"ו. מאידך, בשו"ת שבת הלוי (ח"ה סי' עד) כתב שאף שהעיקר להלכה הוא כדעת חט"ו, מ"מ נוהגים בסברת הרמ"א, שאם יכולים לעשות בלא איחור על ידי נכרי, ערשים על ידו.

ולענין הסעת חולה לבית החולים, דעת הגר"ש קרליץ (חוט שני שם ס"ק כג אות ד) שעדיף לקרוא לנכרי, אף אם צריך לטלפן אליו, משום שאין בכך אלא חילול שבת אחד, מאשר שישע הישראל לבית החולים בעצמו ויעשה בכך חילולי שבת רבים.

45) ובטעם הדבר שאין צריך לחשוב אם אפשר להמתין עם חילול השבת כדי שיעשה על ידי נכרי או בשינוי, כתב בשו"ת אגרות משה (ח"ה ח"ב סי' עט אות ג) שכיון שהשבת נדחית אף מחמת ספק קטן של פיקוח נפש, אסור לחשוב אם אפשר להמתין ולעשות בהיתר, כדי שלא יטעו לומר שאפשר להמתין, ובאמת יתאחר ויבוא החולה לידי סכנה.

[משנ"ב ס"ק לח]

וכן כל פיצא כהן⁴⁶ וכו', פיון שאינו מבין למה⁴⁷.

46) ואף אם יש אפשרות למנוע מהמציל לעשות מלאכה אגב ההצלה, כגון שניתן למנוע מפורס המצודה לצוד דגים אגב הצלתו את התינוק, דעת הגר"ש איערבך (ששי"ב פ"ב הע' קצו) שאין חובה מעיקר הדין לעשות זאת, כיון שאין המציל עושה בכך שום עבירה.

47) ואם מתכוין רק למלאכה ולא להצלה, כתב בבית הלל לעיל (סי' שטו ס"ז ר"ה הצד) שאפשר שהוא פטור.

[משנ"ב ס"ק לוט]

דשפת הקרה אצל פקים נפש⁴⁸ וכו', ולא יאכל ויקטן⁴⁹ וכו', ויקטן מאסור לאו דשפת⁵⁰ וכו', ולא יקטן אדם עביר דשפת⁵¹.

48) ומה שכתב השו"ע לעיל (ס"ד) שאם יכולים להמתין עם המלאכה עד לאחר השבת אסור לחלל על החולה את השבת, ביאר בשו"ת מנחת יצחק (ח"א סי' כח ס"ק ה) שכיון שאין פיקוח נפש בדבר, לא הותרה השבת לענין זה.

49) וכן חולה שאינו רוצה לאכול מהמאכלים שבבית החולים מפני שאינם בשרים, דעת הגר"ש איערבך (ששי"ב פ"מ הע' מח) שאין לומר לו שבגלל שאינו מסכים לאכול יצטרכו להביא לו אוכל ממקום אחר ולעבור על איסור תורה של העברה ברשות הרבים, כיון שיש לחוש שמשום כך יסכים לאכול, ולאחר מכן יקץ במאכל ויקאנו. והוסיף, שמשום זה אסור גם להטעות את החולה ולומר לו שהמאכל כשר, משום שיש לחוש שמא יודע לו שאין הדבר אמת, ויקץ במאכל לאחר שאכלו. 50) ואף אם החולה אינו צריך לאכול את הבשר עצמו, אלא רק

הלכות שבת סימן שכח קסה באר הגולה

ב יומא שם ג' רא"ש
ב יומא ויהי ערב
כו ד' קהות סיד
מקרא ור"א ח שם
בניא דנשקט ו' כן
פוש תר"י בפרק יד
דשבת מקרא דרב
המנוחא דרב שאין בו
סכנה וכו' בשבת
ככ"ט

י"ג ב"ב ה"ז' ל' חלל שבת בדבר שלש בו סכנה הרי זה מושב, אפילו אם (ו) ממקו עמו דבר אחר. כגון שפרש מצודה להעלות מינוק שגפול להקר וצד עמו דגים. (לח) וכן כל כיוצא בזה: יד יהיה חולה שיש בו סכנה צריך בש"ו. (לט) שוחטים לו, ואין אומרים נאכילנו נבלה. אבל אם היה החולה צריך לאכילה לאלטר והנבלה מוכנת מיד והשחיטה מתאחרת לו, מאכילין אותו הנבלה: טו ואמרוהו (פרוש, החב"נ) במחלתו ושערו) הרופאים שצריך גרוגרת אחת, (מ) ורצו עשירה (מא) והביאו לו כל אחד גרוגרת, כלם פטורים. *ויש להם שכר טוב מאת ה', (מב) אפילו הכריא בראשונה: טז האמרוהו לשתי גרוגרות ולא מצאו אלא שתי גרוגרות בשני עקצין ושלש בעקץ אחד, פורתים העקץ (מג) שיש בו שלש. ואם היו שנים בעקץ אחד ושלש בעקץ אחד, (מד) לא יכרתו אלא העקץ שיש בו שנים. הגה ואם הדבר בהול אין מדקדקין בכך. שלא יבוא לידי דחי ועכ"פ (הגהות מרדכי פ' מפנין): יז יחולה שגפול

באר היטב

ממנו תרומה ונאכילנו חלין בפני עצמו ותרומה בפני עצמה דממעט באסור צריך טפי; וגם למיד דמאכילין אותו תרומה, אמאי הוצרך לתת טעם דטבל סמור תרומה חזק לכתו, הפוך לה דאפילו דנימא דטבל תרומה שנים כ"מ כוסב שניאכילנו תרומה חזק טעם דקא ממעט באסור טעם שניאכילנו טבל דמפיש באסור דעל כל זית וזית חזק, וק"ל. ועתה תדע שם מקורב באו ספר פרשת דרכים ודאי שם שהקשה פן, ע"ש פלפול חריף הדורש נחמד ע"י, וצ"ע מה שפרש"י ע"י הדאגה. וקס"ב הנ"ל: אם צריכים לתמם לו זין ימלא ישאל ויחם האינו יהודי ומוטב שיתקטף הזין משתחלל שבת, ע"כ, ובי' בדי"מ שבינן שאסור מדרבנן מפר, וגם אסור קל מאד, ע"כ; וגם בתשובתו מחיר רמ"א אפילו לחולה שאין בו סכנה לשתות קטם זינס, וצ"י בדי"ד סימן קכה ס"י דאפשר בלא נסוף, וצ"י סימן שיח סי"ג, כ"א. וט"ז קס"ב דטוב יותר שישאל ויחם, כי אם יתקטף אז על כל טפה וטפה ששונה עושה אסור, כמו הטעם בנבלה, וכ"פ הב"ח, ע"ש:

באר הגולה

* ויש להם שכר טוב. צ"ע משנה בורח שפסחתי דמרי דכל אחר חשב שהוא קדוש לחברו, ומרי בחלי בהול, דאם לא כן מסתברא שאסור להרבות בגבירי, ומי עדיף זה מהא דמספקין אי תרי בתרי צקצין או הלתא בתרי עקץ, אלמא דמיא דאיני בחלי משכבין בכל דבר להקל בחלי, ודאיני באילה רבה סעיה א שחביא בשם תשובת הרמ"א, דאפילו שנים יכולים לעשות מלאכה אחת כמו בחל; ונראה דמרי שצ"י שנים אפסר שפסחתי ונמנה וקל"ה מנה, אבל

משנה בריכה

דלאו מנהג ותיקין הוא, דאף שזכור לעשות על-ידי אינו יהודי, מפל מקום הישאל יזרו בדבר יתרה, ולכן אם יש אפילו ספק העלה ויש סכנה בבריו, כל הנזירי הרי זה מושב⁽⁴⁴⁾: י"ג (לח) וכן כל כיוצא בזה⁽⁴⁵⁾. כגון (טו) נפל תינוק לבור, עוקר חוליא ומצליהו אף-על-פי שהוא מתקן בה מדרגה בשעת עקירתו. ונעל הדלת בפני התינוק, שובר הדלת ומוציאו אף-על-פי שהוא מפצל אותם כמין עצים שראויים למלאכה, שנעשים כמין נסרים או קסמין להקלה, אפילו הכי מתר השבירה שפא יבעת התינוק וימות, ולא אמרינן שאפשר לקרקש להתינוק באגוזים מבחוץ עד ששיבאו המפסחם, ואפילו אם היה צריך להחוליא ויהינן סמין גס-פן שרי, (יז) פיון שאינו כמין להזהר: י"ד (לט) שוחטים לו. הריבה טעמים נאמרו על זה: (יח) יש אומרים משום דשבת התרה אצל פקוח נפש⁽⁴⁶⁾, ולכן שוחטין לו בדרך ששוחטין ביום-טוב, ואפילו אסור דרבנן אין מאכילין אותו במקום שאפשר לו לשחט, משום זה. (יט) אבל הרבה ראשונים כתבו דשבת רק דחזיה היא, (כ) אלא הטעם הוא דשפא יהיה קץ באכילת נבלה ולא יאכל וימכר⁽⁴⁷⁾, ויבכית-יוסף הביא עוד טעם בשם הר"ן, דבנבלה עובר על כל פנות מקמה וקמיר מאסור לאו דשבת⁽⁴⁸⁾, ועוד טעם צ"ע שם. ולי' זה בודאי מוטב לעבור ולהושיט לו אסור דרבנן משתחלל שבת באסור סקילה. והנה אם החולה אומר שאין קץ באכילת נבלה ויש נבלה מוכן לפניו, אם מתר לשחט עבורו, צ"ע באחרונים, וצ"ל-פל-פנים לענין קטן, בודאי נראה דטוב יותר להאכילו בש"ו נבלה ולא לשחט אדם עבורו בשבת⁽⁴⁹⁾. כתב בהגהות מרדכי: אם צריך להרתיח זין עבור חולה, ימלא ישאל ויחם האינו יהודי, ומוטב שיתקטף הזין משתחלל שבת, והטעם צ"ע בדרך-ימי' שכתב, פיון שאסור סתם יינם אינו אלא מדרבנן, וגם אסור קל ואין החולה קץ בו, לא דמי לנבלה, ולכן מוטב שיתחם האינו יהודי אם הוא מוכן לפניו, שלא ישקא על-ידי זה, וכפ"ל בסעיה יב בהג"ה; (כא) וחו, דקמא לן ביריה דעה סימן קכה סעיה י, דאינו יהודי המוליד בלי פתוח וישאל משקרו שלא יתנסף שרי, אם-כן אפשר לתקמו על-ידי אינו יהודי בלי נסוף. (כב) ומפל מקום המהלך בחולה שיש בו סכנה להחם בעצמו אין למחות בידו⁽⁵⁰⁾, דיש לו על מי לסמוך, צ"ע בסי' קטן ה: טו (מ) ורצו עשירה. שכל אחד חשב שהוא קדוש⁽⁵¹⁾, וצ"ע בבאר הגולה: (מא) והביאו לו. מרשות הרבים, או תלשו בשבת: (מב) אפילו הכריא בראשונה. פרוש, שהביאו לו (מג) כזה אחר זה, וכבר אכל ממה שהביא לו הראשון והכריא, אפילו הכי כלם פטורים מחטאת⁽⁵²⁾, משום דכל אחד חשב שהוא קדוש, ולא לבד ששוחטים, אלא ויש להם גם שכר טוב עבור מחשבתם השובה: טז (מג) שיש בו שלש. דכזה ממעט החלול, שאינו קוצר אלא פעם אחת: (מד) לא יכרתו אלא וכו'. דרובי בשעורא⁽⁵³⁾ שלא לצורך אסור⁽⁵⁴⁾. ומכאן נראה פשוט

שער הענין

(טו) אמר, ודוקא במגן-אברהם, אף שנים שבתהות מרדכי משמע קצת דאין להקל בזה, והאליה רבה מאן בזה, צ"ע שם: (יז) פרי-מדרים בשם תלמי' משנה, עין שם, אולם בעקר דבר זה יש דעות בין הראשונים, כי הנה בחודשי רבי עקיבא אינו הביא בשם הר"ן להקל בזה, וכן בבחי' בפרק כג מהלכות שבת גורס בסוגיא דיומא אף-על-פי דמתקן לצד פורי, וכן באידך פלוגה, וכן ברוקח סימן קט פסב אף-על-פי שמתקן לקלאכה ולהציל הרי זה מושב. אכן ברי"ר וברא"ש הגרסא ונאף-על-גב דמתברר בשימי, ואחר הר"ר נמשך גם הרמב"ם שלא הנזירי ונאף-על-פי שמתקן לזה ונשמת זה מהלחם-משנה, וכן ברבנו יוחנן נתיב יב משמע גס-פן ולא כמין לזה אלא שכלא זה צריך לזה, וכן פתח במאיד סוף יומא שלא יכבן לזה, אף לכל היצות מרי שאינו מרבה בפעלה בשביל זה, פן נראה פור: (יח) הרא"ש בשם הר"מ: (יט) הרמב"ם בפרק ב מהלכות שבת ותרשבי"א ותר"ן, ודוק בבחי' יוסף: (כ) הרא"ש: (כא) מגד אברהם, ולי' זה נוסחק מה שכתב סו"י בסוף סעיה-קטן ג, אף לי' מה שכתב בסוף סעיה-קטן ה צדן יש להקל בזה: (כב) שלחן-עצ"ש: (כג) אמר:

הלכות שבת סימן שכו

המשך מעמוד קסב

אחשביה על ידי סיכה לדעת הסוברים סיכה כשחיה, אולם כתב שלשם רפואה מותר למרוח משחה שמעורב בה חמץ [אפילו לחולה שאין בו סכנה]. שאין אומרים סיכה כשחיה כשהסיכה מעשית לשם רפואה, וכפי שכתב המחנה אפרים (חי' על הרמב"ם הל' מאכלות אסורות ד"ה עוד בדין).

(פסח פ"ד סי"א וארחות הלכה הע' 63) שגם הגרש"ז אויערבך השתמש בסבך הכשר לפסח]. וכן כתב הפרי חדש (י"ד סי' ק"ז) שאף לדעת הסוברים שסיכה כשחיה, הסך באיסורי אכילה שנפסלו מאכילה, לא החשיב אותם, והחזיק (דמאי סי' ד ס"ק יג) הסתפק בדין זה, ובשורת אגרות משה (אריה ח"ג סי' טב) משמע שיש דין

הלכות שבת סימן שכו שכו

המשך מעמוד 324

שע"י השימוש בה יכול לבוא לידי עשיית חבורה, וכמעט שאי אפשר להמנע מכך, ועוד, שהרי הוא עלול לשבור בה נימין, וכן כתב בשו"ת אגרות משה (אריה ח"א סי' ק"ב). ובשו"ת שבט הלוי (ח"ה סי' מה) כתב להקל אם אינו טובל את המברשת במים, אלא יקח מים בפיו ויפלוט את רובם, וישתמש כמעט המים שנשארו. מאידך בשו"ת אור לציון (ח"ב פל"ה תשובה ו) כתב שאין לחוש לסחיטה במברשת שיש לה ידיה, רק שלא ילחץ עליה בחווקה. ולענין ניקי בקבוקים על ידי מברשת העשויה מחומר סינטטי, ראה מה שכתבנו לעיל (סי' שכו ס"ק לט).

הובא בכף החיים סי' סג) שהמחבר בידו את בשרו יזהר לחבר בנחת ולא בחוק. והוסיף, שכמו כן טוב להזהר שלא לחצוץ את שיניו במחט, שמה יוציא דם.

[משנ"ב סי' י]

דאם ק"ה לו קלי הקיחד לשבת שרי.

9) ולצחצח שינים בשבת, כתב בשו"ת מנחת יצחק (ח"ג סי' מח ו-ג) שגם אם המברשת מיוחדת לשבת לא ישתמש בה במים, כיון שע"י כך יבא לידי סחיטה, וכן לא ימרח משחה, כיון שיש בזה איסור ממרח, ועוד,

הלכות שבת סימן שכו שכו

המשך מעמוד קסג

ומי שחילל שבת משום פיקוח נפש, כתב לקמן (סי' שלד ס"ק עח) שאינו צריך כפרה על מעשיו, ומה שנהגו הנשים המדליקות את הנר בשבת כשביל יולדת, שמתענות לאחר מכן, הרי זה בכלל הוללות וסכלות. והוסיף הגרש"ז אויערבך (שולחן שלמה ס"ק ד אות ג), שכשם שאין מצטערים על מילה בשבת, כך אין להצטער על פיקוח נפש בשבת.

ומה שכתב המשנ"ב שם (ס"ק עו) שמי שכיבה דליקה בשבת משום שהיה בסכנה אינו צריך לעשות תשובה, כדי שלא ימנעו מלכבות, ומשמע שבלא טעם זה היה צריך לעשות תשובה, ביאר הגר"ש אלישיב (תורת היולדת פניט הע' א) שכיון שמחמת הבהלה שגרמה ההרפיה יתכן שחיללו שבת יותר מכדי הצורך, היה לו לעשות תשובה. והגר"ח קניבסקי (משנת פיקוח נפש תשובה כח) ביאר, שגם המכבה את הדליקה אינו צריך לעשות תשובה, ודברי המשנ"ב אינם אלא טעם מדוע אין לעשות תשובה אפילו כשרוצה לעשות כן.

וכן לחלל שבת כדי לקבל ברכה מצדיק, כתב בשו"ת מנחת יצחק (ח"י סי' לא אות טז) שלישראל ודאי שאסור לחלל את השבת בשביל כך, ואף על ידי נכרי אין להקל. וכן הורה הגרש"ז אויערבך (נשמת אברהם מהדו"ב ח"א סי' שא ס"ק טו) שצריך להימנע מלעשות כן נראה מה שכתבנו לעיל (סי' שא ס"ק פח).

[משנ"ב סי' ו]

לא יצטרך לְשַׁאֲלוֹ (וכו'), שְׁהוּא תְּסִידוֹת שֶׁל שְׁטוּת.

6) ואם יש שאלה שצריך המורה לעיין בדינה, ויש שם אדם אחר הבקי בדבר ויודע להשיב מיד, כתב לקמן (סי' תריח ס"ק כד) שאין חולקים בזה כבוד לרב.

7) ולענין המחמיר על עצמו במקום סכנה, מבואר ברמב"ם (פ"ה מדלי' יסודי התורה ה"ד) שהוא מותר בנפשו. ובעין זה כתב לקמן (סי' תריח ס"ק ה) לענין חולה שצריך לאכול ביום הכיפורים ורוצה להחמיר על עצמו שלא לאכול, שעליו נאמר "אך את דמכם לנפשתיכם אדרש".

הלכות שבת סימן שכו שכו

המשך מעמוד 328

37) ומי שצריך לעשות מלאכה עבור חולה שיש בו סכנה, כגון להדליק עבורו נר, ויכול להימנע מעשיית המלאכה על ידי שיכא נר דולק, כתב הגרש"ז אויערבך (שריח מנחת שלמה ח"א סי' ו) שאם הנר הדולק שייך לו, ודאי שחייב הוא להביאו לחולה ולהימנע מהדלקת נר חדש, אולם אם הנר הדולק שייך לחבירו, ואין חבירו יודע שיש כאן חולה, אין הוא חייב להודיעו על כך, כיון שבכך יצטרך אותו, ומותר לו להדליק נר חדש עבור החולה. ואם יכול החולה להדליק את הנר

[משנ"ב סי' לז]

מִצְוָה לְבַתְּחֵלָה לַעֲשׂוֹת חֲלוּל זֶה עַל יְדִיקָם.

36) ובטעם הדבר כתב הט"ז (ס"ק ה), שהוא כדי להורות הלכה למעשה לרבים.

[משנ"ב סי' לה]

לא שִׁבְּקִי הַתָּרָא וְנַעֲשֶׂה בְּאַפְסוּרֵי (וכו'), נִמְי מִהֶאֱתָרִים מִעֲטָרֵי (כ"י לַעֲשׂוֹת עַל-יְדֵי שְׁנֵינִי), דְּאִינוּ אֶלָּא אֶסְפֵּר דְּבִפְנֵי.

הלכות שבת סימן שבת

המשך מעמוד הקודם

אלא מדרבנן, ואי שערף לעשותה באופן זה כדי שלא יעשה האחר איסור דאורייתא. וראה מזה שכתבנו לעיל (סי' שטז ס"ק בא).

[משנ"ב ס"ק לו]

והוא הדין על ידי קטנים⁽⁴¹⁾.

(41) ובי שצריך לעשות מלאכה לצורך פיקוח נפש על ידי בנו הקטן, כתב בשו"ת שכת הלוי (ח"ו סי' לח אות א) שערף לעשותה על ידי בנו הפעוט שלא הגיע לחינוך, מאשר על ידי בנו הקטן שהגיע לחינוך, אף על פי שבשניהם יש חיוב של 'אתה ובנך'.

[ביה"ל ד"ה ואם]

דכין דבמקום שישם הם אוליין בחד רב תכנה⁽⁴²⁾.

(42) וזה שלא כמו שכתב הרמ"א לקמן (סי' תריח ס"ב) לענין רופאים שחלקו אם צריך החולה לאכול ביום הכיפורים, שכששים הם כמנין, יש לילך אחר הרופאים המקילים, אפילו אם אלו המחמירים בקיאים יותר. וכן במשנ"ב שם (סי' ח) פסק דלא כרמ"א.

וכל זה כששים הרופאים במנינם, אך אם הרופאים המקילים מרובים מאלו המחמירים, כתב לקמן (שם) שיש לילך אחריהם להקל אפילו אם אינם חכמים ובקיאים כל כך.

[ביה"ל ד"ה ורופא]

בזה אין ספקא לשמך לחולה לחלל שבת בזה⁽⁴³⁾.

(43) וכן לגבי חולה ורופא המסכים ביניהם לגבי מיוחד החולה, ואינם נחלקים אלא בקביעת סוג המחלה, דעת הגרש"ז איערבך (ששי"כ פ"ב הע' כח) שאף שהרופא עלול לטעות, מימ החולה עצמו אינו אלא בור כענין זה, ואין שומעים לו אף להקל.

בעצמו, כתב שם שאין חיוב להביא לו אפילו נר של, כדי למנוע מהחולה את הדלקת הנר, שהרי הדלקה זו מותרת לו.

מאידך, דעת הגר"ז קרליץ (חוט שני חיד פפ"ט ס"ק ד), שכיון שגם חבירו מצווה בלא תעמוד על דם רעך, יש לבקש ממנו את הנר הדולק ולתיתו לחולה, אפילו אם יגרום לו בכך צער או הוצאת ממון.

(38) ולענין ניתוח שצריכים לעשות בשבת, אם יש לאחר סמוך לצאת השבת כדי שעל ידי זה לא יצטרכו להרבות בחילול שבת בדברים הנעשים לאחר הניתוח, דעת הגרש"ז איערבך (שולחן שלמה ס"ק ה) שאין לאחר משום שיש להזדרז לקיים הצלת נפשות, וכמו שכתב החתם סופר (שבת קו, א) לגבי מילה בשבת, שאין צריך לדחותה עד סמוך לשקיעה כדי שתהיה המציצה בבין השמשות, משום שזריון מקדימן למצוות.

(39) וכן תיסק שלאחר מילתו נדע שאין כמון לשים עליו תעלול הוא להסתכן, כתב לקמן (סי' שלא ס"ק כד) שאף על פי שמותר להביא כמון דרך רשות הרבים ולשחקק, מימ אם אפשר לעשות זאת בשינוי בלא שיגיע מכך נזק, צריך לשנות, וכתב בשעה"צ שם (סי' יח), שאף על פי שכן משמע בראשונים, מימ כיון שדעת הבי"ח שאין צריך לשנות, וכן צידד הגר"א, צ"ע איך לנהוג למעשה.

העושה מלאכה בשינוי בנכחות אנשים אחרים, הורה הגרש"ז איערבך (ששי"כ פ"ב הע' פו) שיאמר לכל הנוכחים שכאשר יש חשש שמא תתעכב הצלת החולה על ידי השינוי, מותר לעשות את המלאכה כדרכה.

(40) וכן כשאפשר לעשות מלאכה זו ע"י שנים, הורה הגר"ז קרליץ (חוט שני שם ס"ק כג) שכיון שמלאכה הנעשית על ידי שנים אינה אסורה

הלכות שבת סימן שבת

המשך מעמוד קסח

(118) ואף שכתב הרמ"א לעיל (סי' י) שקטן דינו כחולה שאין בו סכנה שעושים לו את כל צרכיו בשינוי, כתב בשו"ת שבת הלוי (ח"ג סי' לו) שיתכן שמקובל היה בידי חז"ל שהוצאת הרעי אינה בכלל הצרכים שעושים לתינוק, וכעין זה כתב בשו"ת מנחת יצחק (חיד סי' קכד), שכיון שיכול התינוק להוציא את הרעי בעצמו, והנחול אינו אלא מסייע לו, אין הוצאת הרעי בכלל צרכי התינוק. אכן, אם התינוק בוכה ומצטער מפני שאינו יכול להוציא את הרעי בעצמו, כתב (שם) שמותר לדחוק את כריסו, שהרי זה בכלל הצרכים שעושים לו.

כאן, ששם ניכר הדבר שהוא מתקן, מזה שאין כן בפלטה ליישור שינים, שהתינוק אינו ניכר אלא נעשה מאליו, ודעת הגר"ז קרליץ (חוט שני חיד פפ"ט ס"ק ב) שאף על פי שאין בכך משום גזירת סממנים, מימ יתכן שיש בדבר משום 'עובדין וחול', אמנם במקרה שמצטער כעת, מותר לעשות כן.

[משנ"ב ס"ק קלא]

שמה יבוא להשקות לו סממנים המשלים⁽¹¹⁹⁾.

הלכות שבת סימן שבת

המשך מעמוד 338

הציווי של יחד בהם.

(12) מדין זה הומיח הגר"ש אלישיב (נשמת אברהם מהדו"ב יריד סי' שלט ס"ק ב), שגם מי שנמצא במצב של מוות מוחי, חובה להשתדל בכל דרך להאריך את חייו. אכן, דעת הגרש"ז איערבך (שם עמ' תנו) שאין ראייה מכך, משום שיתכן שכאן מדובר באופן שחלק מהמוח עדיין מתפקד.

בדבר, בפרט באופן שאין אפילו סיכוי מועט שחיה בדרך הטבע, אלא רק בדרך נס.

ובחילה שמצבו מסוכן מאוד, וכבר הפסיק לנשום, דעת הגר"ז קרליץ (חוט שני חיד פ"צ ס"ק ה) שיש חיוב להצילו אפילו באופן שיאריך את חייו רק ברגע אחד, מין שגם הארכת חיים של רגע אחד דוא בכלל

